

ViseljeteK gondot magatokra!

Lelkigondozás lelkipásztorok között

A helyzet

Pál apostol, mielőtt a gyülekezet gondozására buzdítaná az efezusi előljárókat, felszólítja őket, hogy saját magukra viseljenek gondot (ApCsel 20,28), s ez vonatkozhat a szolgálk egyéni életére és a szolgálatvégzők közösségére is. Úgy gondolom, hogy az a lelkipásztor, akinek rendezett a magánélete, akinek hitében egyfelől nincsenek nagy megingások, másfelől testvéri kapcsolatot ápol szolgatársaival, az a gyülekezeti munkát, az egész nyáj legeltetését is könnyebben végzi.

A magunk, az egymás lelkigondozásának a kérdése azért kerül elő mostanában elég gyakran, mert csődbe jutott lelkipásztorok élnek mellettünk, sokszor egészen közel hozzánk, akik nem csupán mellőlünk, hanem belőlünk dőlnek ki, hiányoznak. Amikor hallunk róluk, vagy éppen közelükbe kerülünk, nem térhetünk ki a kérdés elől: miért nem segített válságba került társán a lelkipásztori közösség?

Ezek a bajok, nyomorúságok, vagy éppen bűnök megvannak, fájdalmasak, de egyben szegyenfoltok is a lelkészi közösség testén. A fájdalmas tény, hogy nem tettünk meg mindent, vagy éppenséggel semmit sem tettünk társainkért, el kell hogy vezessen a lelkiismeret-furdalásig, ahonnan még egy keresztyéni lépést kell megtennünk, a bűnbánatig. Ez azonban még csak a mélység, ahonnan el kell indulni felfelé, egyelőre a kérdésig: mit tehetünk egymásért, hogyan vehetjük körül gondoskodásunkkal a mellettünk élő lelkipásztor-testvért?

Mindnyájan fel tudunk állítani látleletet: a szolgálatba beleunt, kiégett, megélhetésükért küzdő, az alkoholizmustól önmagukban szabadulni nem tudó, a válás közelébe került, vagy az önpusztítás lehetőségeit maguk előtt látó lelkipásztorokról van szó. Drámaibb a helyzet nálunk, mint más szakmai közösségekben? Nem gondolom. De lelki szegénységünkre vall, ha a társadalom más rétegeihez hasonlítva mérjük le helyzetünket. Nekünk másképpen kell megélnünk közösségünket, mint például a tanároknak, mert mi egy szent testnek, a Krisztusénak a tagjai vagyunk, s ha beteg valamelyik tag, a többiek fájdalma nagyobb kellene hogy legyen, mint mások esetében. Természetesen, a lelkészi közösség nem önmagában Krisztus-test, hanem a gondozandó gyülekezetekkel együtt az, de annak élő része, és ennek megfelelően kell viselkednie.

Ezzel elérkeztünk egy látszólag elméleti síkra, a közösség kérdéséhez.

Közösség és elszigeteltség

Az utóbbi két évtizedben az egyháznak Isten megadta a lehetőséget, hogy nyisson a világ felé. A kérdés, hogy mennyire éltünk ezzel a lehetőséggel, hogy a prédikációnk mennyiben jutott el a világnak nevezett társadalomig, az most nem témája ennek az előadásnak, csupán az, hogy a szabad csatornákon keresztül mennyire áramlott be a világ az egyházba. Nemcsak az elmúlt évek, de végül is kétezer esztendő szomorú,

egyben terhelő tapasztalata, hogy a világot nem tudtuk egyházzá tenni, szembe találtuk magunkat a misszió és az evangelizáció korlátjaival. De – a missziói parancs kötelezését fenntartva – arra vigyáznunk kellett volna, s vigyáznunk kell a jövőben is, hogy az egyház ne váljék világgá. Világi magatartásformák, életvitel, helyzetek bekerültek az egyházba, és most egyre, az *elemeire bomlott* társadalomra, illetve lelkészi közösségre figyelek. Manapság az egyén elmegy még a hozzá legközelebb élő mellett is, mert neki külön dolgai vannak. A lelkészi közösségek még nem szóródtak szét, de félős, hogy ez a jövőben meg fog történni.

Többször volt már alkalmam beszélni a *communitas* és a kommunikáció kérdéséről.¹ Kommunikálni – itt ez most azt jelenti, felkeresni és segíteni lelkész társunkon – akkor lehet igazán, ha van *communitas*, lásd a családmódellet. Ha érzéketlenül megyünk el a bajba jutott, a bűn szolgátságába került lelkipásztortestvér mellett, ez azért van, mert megszakadt vele a közösségünk. Ha ez így van, ahol ez így van, akkor és ott adódik a másik lehetőség. A kommunikáció útján megteremteni a közösséget. Magyarra lefordítva: adott a közösség és lehet közölni; ha pedig ez nincs meg, akkor a közléssel megteremteni a közösséget.

Erdélyi református egyházunk jól megszervezett közigazgatási egység, évtizedes, vagy éppen évszázados hagyományok között élünk: két egyházkerületben, egyházmegyékben és egyházközségekben. Vannak jól működő országos, kerületi, megyei lelkész értekezleteink, amelyek alkalmat adnak a találkozásokra; a legtöbb egyházmegyében havonta találkoznak a lelkipásztorok s közigazgatási ügyeiket intézik. De tudjuk, hogy ezek inkább csupán keretek, amelyeket nem töltünk ki mélyreható, egymás dolgai felől érdeklődő lelkigondozói beszélgetésekkel. Mindig könnyebb egy csoportot adminisztratív módon megszervezni, mint egy belső cél érdekében mozgósítani. Az egyházmegye tömbház, amelynek falain át lehet hallani a szomszéd lakás veszekedését, a lépcsőházban aztán meg is tudjuk – persze egy harmadik lakótól –, hogy ott mi a baj, de különben minden változatlanul folyik tovább. Az „elég nekem a magam baja”, a „mindenki oldja meg problémáit úgy, ahogyan tudja” szemlélet nem csupán istentelen, de embertelen is.

Annak, hogy a bajba jutott testvért felkeressük, hogy megoszthassa gondjait velünk, legalább két akadálya van. Az egyik mi vagyunk, mert úgy érezzük, hogy nem avatkozhatunk bele a másik ember magánügyeibe. A másik ő maga, aki nem szívesen pakolja ki nyomasztó lelkiismeretének hátizsákját, vagy zárkózott a természete, s nem nyit ajtót kopogtatásunkra. Ha valaki ez utóbbit észleli, gondolkozzék el azon, vajon az adott esetben nem másnak kell megtenni a lelkigondozói lépéseket?

Egyén, közösség, felelősség

Mit jelent ez a három kifejezés a lelkipásztori társadalom vonatkozásában? Elsősorban azt az alapvető tudatot, hogy én, mint egyén egy közösséghez tartozom, és azt, hogy közösségemhez más tagok is tartoznak. Ha csak ennyit mondunk, még csak ösztöni szinten gondolkoztunk, hiszen ez egyes állatoknál is megvan, s falkaöszönnek

¹ Például: A kommunikáció mint gyakorlati teológiai kérdés. *TbSx* 1994. 2. sz. 66–77.

nevezhetjük. Bennünk, emberekben is működik az összetartozás ösztöne, főleg a család, a vérség kapcsán, s ez, áttételesen, megvan a lekipásztorok között is. Az ember akkor válik igazán Isten gyermekévé, amikor túl az ösztönön, megszületik benne a közösség iránti *felelősségtudat*. Ez azt jelenti, hogy a keresztyén ember *megbízott* egyén, aki a *rábízott* felé szolgál, s még ennél is többet, azt, hogy felelős a *megbízó* előtt. Nekünk, lekipásztoroknak kell leginkább tudnunk, hogy egész életünkről – s ebben arról is, hogy miként gondozzuk egymást – három „ítélőszék” előtt kell számadást adnunk: egyházunk, a saját lelkiismeretünk és Isten előtt. A kérdésnek két vetületére térek ki: a közösség felelős az egyénért, az egyén felelős a közösségért.²

A közösség felelős az egyénért. Erdélyben nagyapánk, dédapánk az első világháború után megérezték a szétszóródás veszélyét, s belmissziós indítással szövetségeket, egyesületeket alapítottak (Férfiszövetség, Nőszövetség, IKE, FIKE stb.), s megindul a lelkészértekezleti munka is. Ezzel az egyes egyháztársadalmi csoportoknak, de maguknak a lelkészeknek is otthont nyújtottak. A belmissziós közösségek felelősséget éreztek minden egyháztagért. Ma, ha igaz az, hogy a lelkész-társadalom is atomizálódik, erre az otthonérzetre mindannyiunknak szükségünk van, és itt nemcsak a megszervezett hivatalos keretekre gondolok, mint például az egyházmegyei lelkészértekezlet, hanem a kisebb, a tájegységeken belül működő lelkész-közösségekre. Az egyén megkeresésére vonatkoztatom Jézusnak a századik juhról mondott példázatát, amely két evangéliumban is olvasható: Máténál a juh eltévedt (18,12–14), Lukácsnál elveszett (15,4–7). Mindkét megfogalmazás szerint a juh valahol megvan, csak éppen hogy nem ott, ahol kellene lennie, s hogy visszakerüljön, azért a pásztor megtesz mindent. A példázatban Jézus nem csupán saját magáról beszél, hanem a gyülekezeti pásztorok munkájáról is, s ezt szabad úgy értelmeznünk, hogy egy lelkészi közösségben mindenki pásztor a többinek és minden elveszettért, eltévelyedettért felelős. Főleg kisebb lelkészi közösségekben a tagoknak tudniuk kell, ha egy társuk elveszőben van, mert kiszakadt a nyájából, s érezniük kell az indíttatást, hogy felkeressék.

Az egyén felelős a közösségért, mert ha valaki elveszőben van, nem csupán az ő élete, szolgálata látja kárát, hanem maga a közösség is megsérül. Az említettnek ikerpéldázata az elveszett drachmáról szóló. A magyarázók szerint a tíz drachmának nem csupán egyedi értéke volt, hanem közösségi is, mert mint koszorú, fejdísz, az asszony házasságának „egész-ségét” szimbolizálta. Ezért kellett gondosan megkeresni az egy elvesztettet, és ezért örvendett, amikor megtalálta azt. Lehet, hogy az elesettet csak egyetlen szolgatárs keresi meg, de ő az egész közösség nevében, és az egész közösség érdekében teszi ezt. Jézus, főpapi imádságában beszámol az Atyának, hogy megtartotta az övéit, s többször is jelenti, hogy egy sem veszett el azok közül, akiket az Atya neki adott (Jn 17,4,12,24,26, lásd még 6,39; 18,9). A közösség akkor működik jól, ha nemcsak felfigyel kallódó tagjára, hanem kiválasztja és megbízza azt a személyt, aki legalkalmasabb, hogy utánajárjon az elvesztettnek. Természetesen, Erdély lekipásztorai nem felelősek egyházunk minden lekipásztoráért, csak azokért, akiket egy kisebb-

² A kérdést először egy Debrecenben tartott presbiteri konferencián vettem fel *A közösség felelőssége az egyénért és az egyén felelőssége a közösségért* címmel tartott előadásomban.

nagyobb közösségben Isten rájuk bízott, azért, „aki a te kapuidon belül van”. A Tízparancsolat szövegében persze másról van szó, de a felelősség szempontjából alkalmazhatjuk most azokra, akiknek ezt a szolgálatot végezniük kell. Isten itt sajátosan az apát szólítja meg, akit felelőssé tesz arra nézve, hogy mi történik a családján belül. Bár szintén áttételesen alkalmazva, meg kell hallanunk a kérdést: „Hol van Ábel, a te testvéred?” Isten előtt személy szerint felelősök vagyunk testvérünkért, Ábelért, aki nem csupán nincs a családban, de Istennek hiányzik.

Mi történik akkor, ha a felelősségére ébredő lelkipásztor nem érzi magát megfelelőnek, hogy társával beszélgesse? A communitason belüli kommunikáció azt is jelenti, hogy bevonul a testvérek közösségébe, tanácsot kér, s az is megtörténhet, hogy a közösség egy másik tagot bíz meg erre a lelkigondozói szolgálatra.

Gondjaink

Annak érdekében, hogy a gyülekezetekben kiegyensúlyozott életű, a szolgálatot örömmel végző lelkipásztorok legyenek, a központi kormányzati személyek és testületek vajmi keveset tehetnek. Mindnyájan tudjuk, hogy ez egyenként a mi dolgunk és a kisközösségek feladata. Mégis, talán egy esetben felülről várhatjuk az intézkedést. Társaink vannak, akik *nehéz anyagi körülmények* között élnek, s ez nemegyszer lenézést vált ki a tehetősebb kollégák részéről. Ezt panasolta el nemrég egyik lelkipásztor. Sajnos, csak nagyon ritkán hallunk arról, hogy a segítség önkéntes kezdeményezésből jön. Mindenkinek van elképzelése arra nézve, hogy a nagyobb lélekszámú egyházközségek miképpen segíthetnék a törpe gyülekezeteket. Tulajdonképpen senki a kormányzati testületekből nem zárkózik el ez elől, mégis vannak tengődő, alig-alig megélt társaink.

Sajnos, már az egyház szolgálói közé is beszűrődött a társadalom három rákfenéje, az *alkoholizmus, a válás és az öngyilkosság*. A két utóbbi esetében legtöbbször csak akkor értesülünk a bajról, amikor már visszahozhatatlan. Ilyenkor aztán kérdezzük magunkat és egymást: mit hanyagoltunk el, mennyire terhel minket a felelősség? (Ezzel kapcsolatban számomra két nyitott kérdés marad. Először: helyes-e, kell-e az elvált lelkipásztor ellen hivatalból egyházfegyelmet indítani? Másodsor: az utóbbi fél évszázadban nemegyszer történt meg, hogy középkorú vagy éppen fiatal alkoholista lelkipásztort betegnyugdíjba tettek. Nincs más megoldás? Mindkét kérdés tulajdonképpen nem tartozik témánkhoz, mert testületi határozatot, és nem lelkigondozást igényel.)

Nemegyszer történik meg, hogy egy kérdéses ügyben az evangélium vagy az egyházi törvények szerint akarunk eljárni, de az egyházközségi közgyűlés vagy a presbitérium ezt ellenzi. A lelkipásztor ki van szolgáltatva a többség akaratának, s hogy fenntartsa a békességet a gyülekezettel, inkább enged, megalkuszik. Nem biztos, hogy az esperes vagy a jogtanácsos fog segítségére jönni, ezért a kérdést lelkigondozóinak tekintve, a (kisebb) lelkészi közösségekhez folyamodhat. Egykor valaki egy ószövetségi példát hozott fel.³ Amíg Mózes Áron mellett volt, a nép a törvény szerint tisztelte Istent. Amikor Mózes felment a hegyre, Áron engedett a nép akaratának – pedig tudta,

³ Tóth János: A lelkipásztor a lelkipásztorok közösségében. *RSz* 1957. 65–70.

hogy bűnt követ el – és aranyborjút öntött. A nép kívánságának Áron csak a Mózes segítségével tudott volna ellenállni.

Lehetőségeink, korlátjaink

A lelkipásztoroknak több lehetőségük van arra, hogy találkozzanak, mint más, szakmai társadalmi rétegeknek. Az országos, kerületi, megyei értekezletek intézményes keretek, s jó lehetőségek arra, hogy tudásban gyarapodjunk, hogy látókörünket szélesítsük, s arra is, hogy egymással egy-két szót váltsunk. Ezekkel a lehetőségekkel élni is kell, de az értekezletek forgatagában alig tudunk beszélgetéseket elmélyíteni. Lelkipásztoroknak, akik valamikor a Teológián pojmenikát tanultak, akik gyülekezetükben a hívek irányában végzik a *négyszemközti* lelkigondozást, nem szükséges hangoztatnom ennek szükségességét két lelkipásztor között. Inkább egy másik lehetőségre térek ki. Tudomásom van arról, hogy mindkét egyházkerület egyes vidékein, tájegységek szerint találkoznak a lelkipásztorok. Havonta megrendezett találkozások ezek, jól bevált modellek szerint, amelyekkel kapcsolatosan nekem is vannak elképzeléseim, noha tudom, hogy kívülről szólok bele gyakorló lelkipásztorok dolgaiba. Ajánlatos havonta találkozni elsősorban azoknak, akik könnyen elérik egymást, noha a közlekedést manapság majdnem minden lelkipásztor könnyen meg tudja oldani. Nyolc-tíz tagból álló csoportokra gondolok, amelyek saját maguk határozzák meg a találkozó programját. Természetesen kell lennie rövid bibliamagyarázatos áhítatnak, s valamely időszzerű egyházközéleti, vagy tudományos kiselőadásnak – ez utóbbit vállalhatja valamelyik tag, de hívhatnak máshonnan is előadót –, ez után pedig helyet kell adni azoknak, akik valamilyen gyülekezeti, családi vagy más természetű gondolataikat akarják a közösséggel megosztani. Ha nincs éppen akkor megoldandó nehéz helyzet, a lelkipásztorok egyenként számoljanak be az utóbbi időszak gyülekezeti, családi történéseiről. Talán mondanom sem kell, de a figyelmeztetés soha sem árt, hogy kerülni kell azt, hogy a magánjellegű kérdéseket pletyka szinten tárgyaljuk. Ezeknek a kisközösségeknek legalább *két kérdésre* kell közös tárgyalás után válaszolniuk. Először: jó az, ha ez, úgymond, csak a fiatal lelkészek találkozója, vagy tájegységek szerint, életkortól függetlenül kell működtetni? Másodsor: meg lehet-e valósítani, hogy a lelkipásztor felesége is részt vegyen? Azt kellene elérni, hogy egy-egy ilyen csoportból senki se maradjon ki, ezért kell vigyázni, hogy elfogadó és befogadó közösség legyen. A kegyességi skálán nem vagyunk egyformák, abban sem, hogy más hévvel buzog bennünk a nemzeti öntudat, felkészültségünk sem egyforma, s megannyi különbség van még a kisebb közösség lelkipásztorai között is. Lelki szabályként szem előtt kell tartani a következőt: a szenvedőt megsegítem, a bűnöst megtérítem, a másságot elfogadom.

Annak, hogy egymás segítségére siessünk, bizonyára több *akadálya, korlátja* van, én most csak egy párra fogok kitérni.

Arra szoktunk hivatkozni, hogy *nincs időnk* egymást felkeresni, nincs időnk arra, hogy kisebb közösségekben rendszeresen találkozzunk, elég, ha az értekezletekre eljárnak. Tudom, hogy a mai életrend: az adminisztráció, a magánvállalkozások, az egyházközség jogi ügyeiben való bírósági és egyéb eljárások, a saját családi gondjaink le-

kötnek, de amikor valamelyik társunk lelki megmentésére kell sietnünk, félre kell tennünk minden mást.

Számolnunk kell azzal, hogy vannak *zárkózott* lelkipásztorok, vagy olyanok, akik rajtuk kívül álló okok miatt önkéntes remeteséget vállaltak, s nehéz kopogtatni magukba vonult világuk ajtaján. Tudjuk, hogy vannak olyanok is, akiknek *nehéz adni*, mert nem tanultak meg kapni, elfogadni. Persze nem tanácsos betörni magukba vonult világukba, de pásztori tapintattal, kiválasztva a megfelelő személyt, meg kell próbálni közeledni hozzájuk.

A négy szemközti pásztori beszélgetéseknek akadálya lehet a félelem, bizalmatlanság, hogy társuk *továbbmondja* intim megnyilatkozásukat. Ezért kell magunkat mint lelkigondozókat figyelmeztetnünk a „gyónási titok” szabályaira.

Sajnálatos, hogy *érdekek összeütközése* miatt lelki barátságok bomlanak fel, közösségek oszlanak szét, elsősorban lelkészi állások pályázása esetén, de még akkor is, ha egyházmegyei tisztség betöltéséről van szó. Ilyenkor mit sem ér, amit kánonunk előír, hogy a lelkipásztorok „szolgatársaikkal testvéri egyetértésben éljenek”. Pártoskodások, irigykedések, rágalmozások, gyanúsítgatások mértelyezhetik meg a lelkipásztori közösséget. Nem új „papi” betegség ez, s a régi egyházi folyóiratokban nemegyszer hangzik el erről keserű panasz.⁴ A korinthusi pártoskodás mutatja, hogy évezredes közösségi bajról van szó, s Pál az irigykedés, versengés, visszavonás bűnét veti a gyülekezet szemére (1Kor 1,10–13; 3,1–11).

Mindnyájan tudjuk, hogy az, hogy egymást pásztoroljuk, az, hogy Krisztus-testként éljük meg közösségünket, közegyházi érdek, mert egyenként mindenikünk gyülekezeti szolgálata függ lelki egyensúlyunktól, de ezen túl, vagy emellett, az egymással törődés életmentő is lehet. Hogy ez megtörténjék, az elsősorban nem egyházunk kánonjának, nem az egyházi tisztségviselőknek, nem a püspöknek, esperesnek, lelkész-értekezleti elnöknek a gondja, hanem minden lelkipásztoré. Szükségesek az erre utaló előadások, a tragikus esetek figyelmeztetnek, de végső soron az egyes lelkipásztorok személyes lelki meggyőződésétől függ, s hinnünk kell, hogy az említetteken felül ezt munkálja a Szentlélek Úristen.

Előadás körzeti lelkészértekezleten, Angyaloson, 2011. május 23-án.

⁴ Lásd például a görögényszentimrei lelkészi konferencián elhangzott panaszokat és a felhívást az egységre. RSz 1931. 444–445.